

TELEPÜLÉSEK ÉS TÁRSADALOM

Mohács

horvátul: Mohač,
németül: Mohatsch,
szerbül: Мохач
koordinátái: É 45,9906°; K 18,6899°

Mohács Baranya megye keleti részén, a Duna két partján helyezkedik el. Kelet–nyugati irányban elnyúló közigazgatási területe kiterjed a Baranyai-dombságra, a Duna menti ármentes teraszra, valamint a ma már gátakkal védett Mohácsi-sziget alacsonyabban fekvő térszíneire. A település területe 11 223 hektár. A város fő tömbje a Duna jobb partján, a terasz lealacsonyodó részén fekszik, míg Újmohács és Sárhát városrészek a szigeten találhatók.

Közúti távolsága Budapesttől mintegy 200 km, Pécstől körülbelül 40 km, míg a horvátországi Eszéktől megközelítőleg 60 km.

A település 1724-ben mezővárosi rangot nyert, 1924-ben járásszékhellyé vált, majd 1929-ben megyei városi rangot kapott. Regionális szinten határ menti gazdasági és logisztikai alközpontként funkcionál. Mohács az Európai Unió külső vízi határkikötője, és a Mohácsi járás 26 települése számára biztosít alapvető egészségügyi, kereskedelmi, oktatási és államigazgatási szolgáltatásokat. Integráló szerepét tovább erősíti a Mohácsi Duna-híd jelenleg is zajló építése.

Baranya megye harmadik legnépesebb települése. Lakosságszáma 1980-ban elérte a 21 383 főt, amely a legutóbbi népszámlálás idejére (2022) 17 239 főre csökkent. Mohács társadalmi szerkezetének meghatározó sajátossága a békésen együtt élő, multikulturális és nemzetiségi összetétel. A lakosság többsége magyar, ugyanakkor a város hagyományosan a hazai kisebbségek egyik fontos központja. A legutóbbi népszámlálási adatok szerint (a kettős identitások miatti átfedések lehetőségével) a nemzetiségi megoszlás a következő: német 6,7%, horvát 2,7%, cigány (roma) 2,1%, szerb 0,3%. A lakosság 42,4%-a katolikusnak, 3,9%-a reformátusnak, 0,7%-a evangélikusnak, további 1,1%-a pedig más keresztény felekezethez tartozónak vallotta magát.

Mohács a térség szellemi és oktatási központja. Alap- és középfokú oktatási intézményrendszere a nemzetiségi és alapfokú művészeti képzési igényeket is teljes körűen kielégíti. A városban 1 bölcsőde, 7 óvoda, 5 általános iskola és 2 középiskola (Mohácsi Kisfaludy Károly Gimnázium; Radnóti Miklós Szakközép- és Szakiskola) működik.

A város kulturális intézményrendszere és múzeumai országos jelentőségűek. A nemzetközi Živa-díjjal elismert Kanizsai Dorottya Múzeum Magyarország egyetlen délszláv bázismúzeuma, amely a hazai horvát, szerb és szlovén közösségek tárgyi emlékeit mutatja be. A Mohácsi Jenő Városi Könyvtár és Művelődési Ház a klasszikus könyvtári funkciók mellett számos kulturális rendezvénynek és szervezetnek ad otthont. A Mohácsi Kossuth Teátrum Művelődési Ház filmvetítések és színházi előadások helyszíne. A kulturális rendezvé-

A Selyemgyár Kulturális Negyed

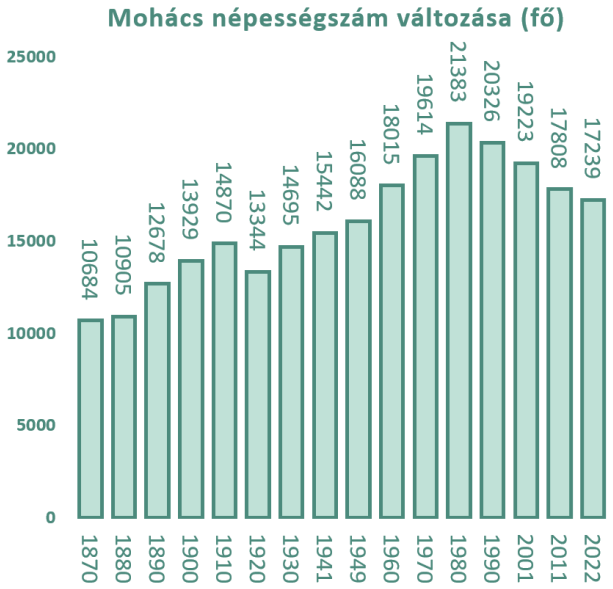
nyek és konferenciák kiemelt tere a 2021-ben funkcióváltáson átesett, több építészeti díjjal kitüntetett Selyemgyár Kulturális Negyed. A város északi külterületén található a Szent Miklós Vízi- és Taposómalom, amely különleges ipari műemlék.

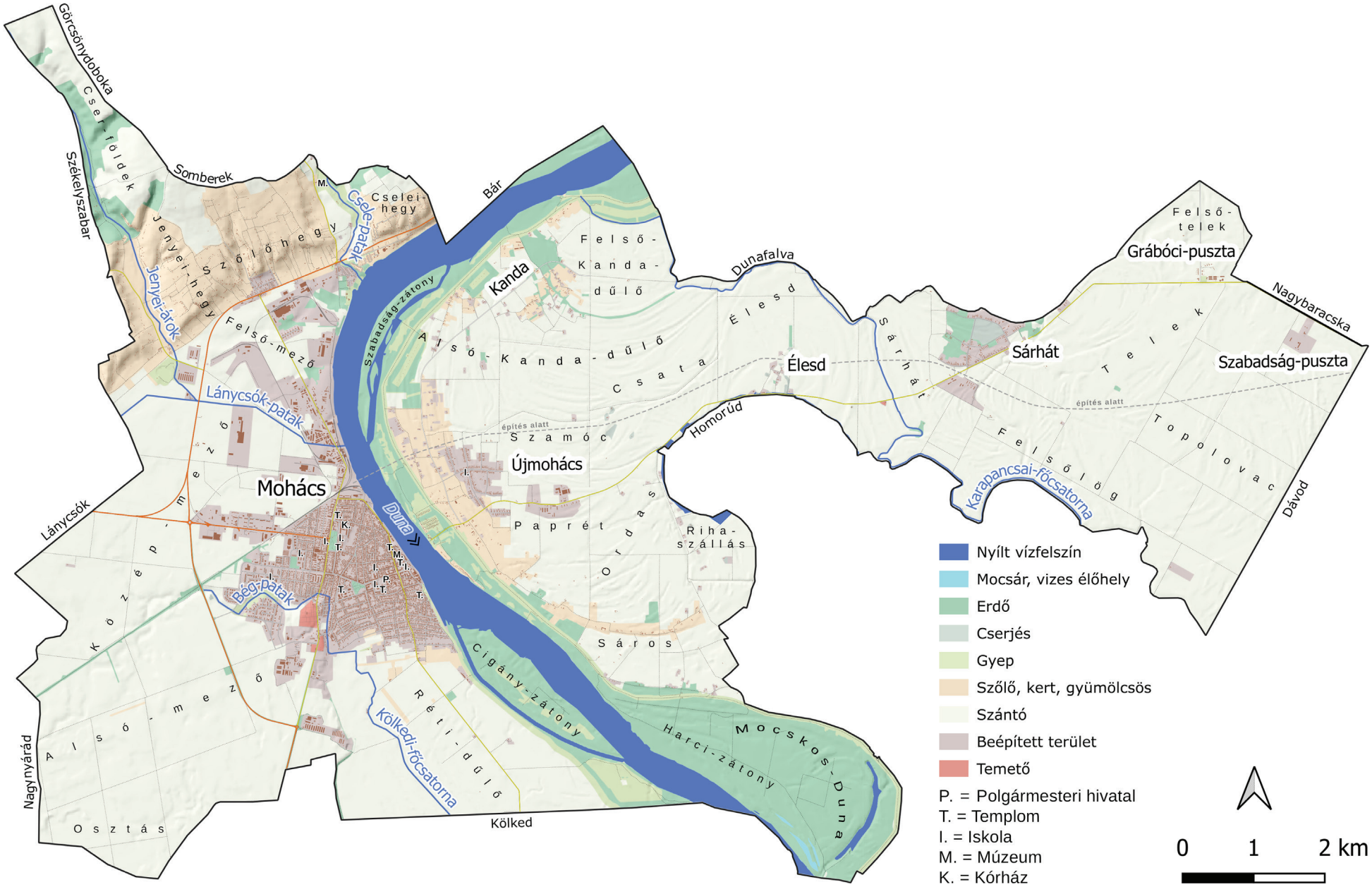
Mohácson valamennyi jelentősebb nemzetiség rendelkezik kulturális egyesülettel vagy olvasókörrel. A Zora Táncegyüttes fő profilja Mohács és térsége gazdag népzenei és tánchagyományainak ápolása.

A város legjelentősebb kulturális eseménye a 2009 óta az UNESCO szellemi kulturális örökség részét képező Mohácsi Busójárás, amely a télbúcsúztató sokác népszokásra épül, és évente százezres nagyságrendű nemzetközi látogatót vonz. Az eseményhez kapcsolódó, egész évben látogatható interaktív kiállítótér a városközpontban található Busóudvar. Jelentős kulturális rendezvények továbbá a Dunai Mosás, a Sokac Babfőző Fesztivál, a Nemzetközi Néptáncfesztivál, a Dunamenti Halfesztivál és Országos Halfőző Verseny, a Szüreti- és Borfesztivál, valamint a mohácsi csatához kapcsolódó megemlékezések.

A város belső arculatának sajátosságát a történetileg egymás mellé települt különböző nemzetiségek eltérő karakterű városrészeinek együttese adja, amelyet a döntően a 19. században kialakult városközpont (Szabadság utca – Széchenyi tér) foglal egységbe. A sétálóutcát 1997-ben nyitották meg; napjainkra a főtér és a Dunapart közötti, a helyi lakosság által is elfogadott és kedvelt közterületté vált. A 2007–2008 között megvalósult városrehabilitációs program keretében a főtér és közvetlen környezete megújult. A mohácsi csata 500. évfordulójához kapcsolódva jelenleg is jelentős beruházások zajlanak a város térségében.

A városközpont és a Duna találkozásánál kialakított árvízvédelmi partfal és sétány a Magyar Hidrológiai Társaság Lampl Hugó-díjában részesült. A város önkormányzatának településfejlesztési és -rendezési tevékenységét a Magyar Urbanisztikai Társaság 2002-ben Hild János-díjjal ismerte el. A Mohácsi Városszépítő és Városvédő Egyesület 2009-ben Kós Károly-díjat kapott.

Mohács város közigazgatási területének áttekintő térképe

Szerkesztés alatt...

Mohács városa és a Duna

Duna menti hadiút

A Duna mindig fontos szállítási útvonalként működött. A folyó mellett a rómaiak által kiépített hadiút futott, amely mentén jelentős erődítményrendszer jött létre. A Mohácsi-sziget északi részén, a mai Dunafalva területén állt egyes feltételezések szerint a 3. század végén, 4. század első felében épített Contra Florentiam erődje. Ez fontos kereskedelmi csomópontként és átkelőhelyként szolgált a Pannoniát – az egykori – Daciával, illetve a szarmata Barbaricummal összekötő útvonalon. A folyami közlekedésben, így a kikötésben is szerepet játszott, emellett a térség katonai ellenőrzésében, a barbár betörésekkel szembeni védekezésben is nagy jelentősége volt. Szintén a térségben működött az I. századtól Altinum római katonai tábor a mai Kölked területén, és a Dunai Limes határvédelmi rendszer részét képezte a „mohácsi" Törökdombon egykor állt őrtorony is. Ez a késő római határvédelmi beruházássorozat részeként létrehozott, a 3. század végén vagy a 4. század elején épített őrtorony a 430-as években veszítette el hadászati-stratégiai jelentőségét.

Mohács és a Mohácsi-sziget Luigi Ferdinando Marsigli térképén (1726)

Duna szabályozása és a Mohácsi-sziget

A Duna szabályozása felerősítette azokat a jelentős változásokat, melynek során a bátai kanyarulat átvágása révén a Mohácsi-szigetet keletről megkerülő Baracskai-Duna ágba egyre kevesebb víz jutott. A baracskai ág medrének egyes szakaszait később a Ferenc-csatorna építésekor hasznosították. Az ekkoriban Margitta-szigetnek is hívott Mohácsi-szigetet ezt követően már nem ölelte körül a Duna.

Dunai hajózás

A Dunán hagyományosan csónakkal közlekedtek, a nagyobb hajókat folyásiránnyal szemben vontatták, ennek érdekében pedig hajóvontató utakat tartottak fenn. A 19. század első felében, a gőzhajózás megjelenésével a Duna közlekedési jelentősége megnőtt. A mohácsi kikötő ebben fontos szerepet játszott. Az Első Dunagőzhajózási Társaság mecseki szénbányáiból ide érkezett vasúton a szén.

A mohácsi komp napjainkban

Árvizek Mohácson

A 19. századi folyamszabályozást és az árvízvédelmi töltésrendszer kialakítását követően jelentős árvizek alakultak ki. A Mohácsi-sziget védműveit is csak hosszú évtizedek munkájával sikerült kiépíteni. 1956-ban soha nem látott jeges ár vonult le a Dunán, a Mohácsi-szigetet védő töltések 14 helyen szakadtak át, az árhullám hatalmas pusztítást végzett.

A Duna árvízszintjeit mutató jelek Mohácsnál

A hajóállomás és a kompkikötő a Dunáról nézve archív felvételen

Mohács látképe a Dunáról

Az árvízvédelmi gát (balra) és a Duna között fekvő újmohácsi nyaralótelep (középen) és a Duna nyugati partján elterülő Mohács (jobbra)

Mohácsi-sziget, Újmohács városrész, Duna-parti szabadstrand archív felvételen

Mohács város történelmi fejlődése

A település fejlődése az oszmán uralom végéig

Az először 1093-ban említett „Mohach” a pécsi püspök birtoka volt. A 11–14. században még kisebb jelentőséggel bíró falu a 15. századra már biztosan a polgárok lakta mezővárosok sorába emelkedett. Első térképi ábrázolását (Mohács és Felmohács) 1528-ból ismerjük Lázár deák munkájáról. A török uralom idején előbb szandzsákszékhely, majd alacsonyabb rangú náhijeközpont lett. 1663-ban Ottendorf Henrik utazó a várost palánkkal körülölelt és vizesárokkal védett helyként írta le és ábrázolta. A települést a keresztény csapatok 1686-ban szabadították fel.

Lázár deák térképének kivágata Moháccsal (Tabula Hungariae, 1528)

Városrészek az 1570. évi defterben

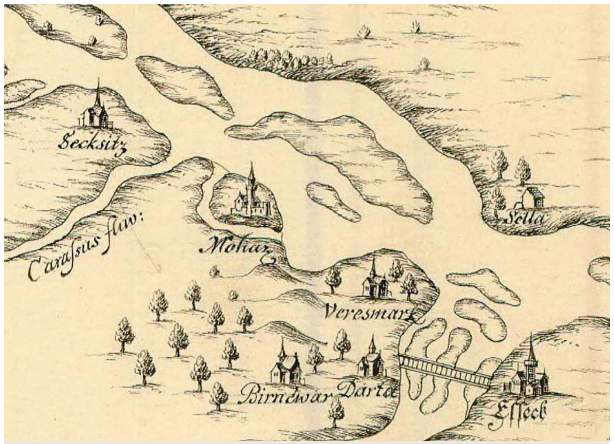
A 16. század második feléből ránk maradt török adóösszeírás a következő keresztények lakta városrészeket (mahalle) sorolta fel Mohácson: Nagy utcai, Bakács utcai, Szent Miklós utcai, Velencei utcai és a Kút utcai városrész, összesen 153 házzal, csaknem teljes egészében magyar nevekkel.

Ottendorf Henrik leírása a városról 1663-ból

„Terjedelme eléggé nagy és régen talán jól lakott helység volt, amint ez ma is látható egyes kőrakásokból, néhány régi épületből és romba dölt templomokból, melyek közül az egyik, amint az ember bejut, az úttól jobbra még áll, most azonban a legnagyobb része puszta és beépítetlen. A palánk az egyik oldalon közel a Dunához fekszik, s ettől nem messze fogadó áll. A palánk lakói mind törökök, akik viszont a városban laknak, kálvinista vallásúak. Ez a helység majdnem négyszögű és köröskörül magas, fonott kerítés és körülbelül 15–20 láb széles vizesárok veszi körül, melyet a Dunából vezettek köréje. A helységtől jó puskalövésnyire körös-körül mocsaras hely terül el, amely úgy látszik, a Dunából jön és oda ömlik vissza, s így a helységet nem csekély mértékben megerősíti. A mocsáron át hidat építettek, mindjárt a helység kapujával szemben, mert a mocsár nagyon mély, és nem lehet átlovagolni rajta.”

Ottendorf Henrik ábrázolása Mohácsról (1663)

Ottendorf Henrik ábrázolása a Dunáról és a mellette fekvő településekről Moháccsal a középpontban (1667)

Külső- és Belső-Mohács

A visszafoglaló háborúk kezdetén megfogyatkozott népességű település a 18. század elejétől ismét gyarapodni kezdett. Az 1780-as években már a város két nagyobb részét említik, Újmohácsot (Külső-Mohács) és Ómohácsot. Az előbbi az „igazi” várostól elkülönülve, attól nyugatra terült el. Ide telepítették a szabadon álló városi legelőre az 1760-as évek végén a németeket. Ennek főbb épületei többek között a püspöki palota és templom, a régi plébánia, a ferences templom és kolostor, az uradalmi tisztek és más alkalmazottak házai, valamint a püspöki vendéglő. Ezek fallal voltak körülvéve. Itt sorakoztak a német zsellérek „szolid kivitelezésű” házai is. Az utóbbi, vagyis a régi város a Sóházat, az elemi iskolát, a Szent Mihály-templomot, a katolikus plébániát, a görögkeleti templomot és a Rókus-kápolnát jelentette, illetve számos vályogházat foglalt magában. Újmohács egyetlen utcáját (eleinte) Új utcának nevezték, a város másik két utcája az Öreg utca és az Ország útja volt. Ezek jelentették a település utcahálózatának vázát, amelyek között az ún. közökön át lehetett közlekedni.

Mohács szigeti része

Mohács szigeti részét egyes 16. századi forrásokban Felmohácsnak, egyes 17. századi dokumentumokban pedig Kis-Mohácsnak nevezték. Ezek egymáshoz való viszonya még tisztázandó kérdés, de több mint valószínű, hogy a török veszedelem időszakában Kis-Mohács a sziget védettebb részén helyezkedett el. Ezek szerint tehát Kis-Mohácsot nem a nyugati Duna-ág bal partján, hanem a sziget belsejében kell keresnünk, ahogy azt Luigi Ferdinando Marsigli – 17. század végén felvételezett adatok alapján készült – térképén is látjuk. Ugyanakkor az is lehet, hogy Kis-Mohács helye időben változott. Mohácsnak napjainkban is van szigeti része, hiszen Újmohács, Sárhát, illetve Alsó- és Felső-Kanda tanyái is a városhoz tartoznak.

A történelmi negyedek és a nemzetiségek, etnikumok

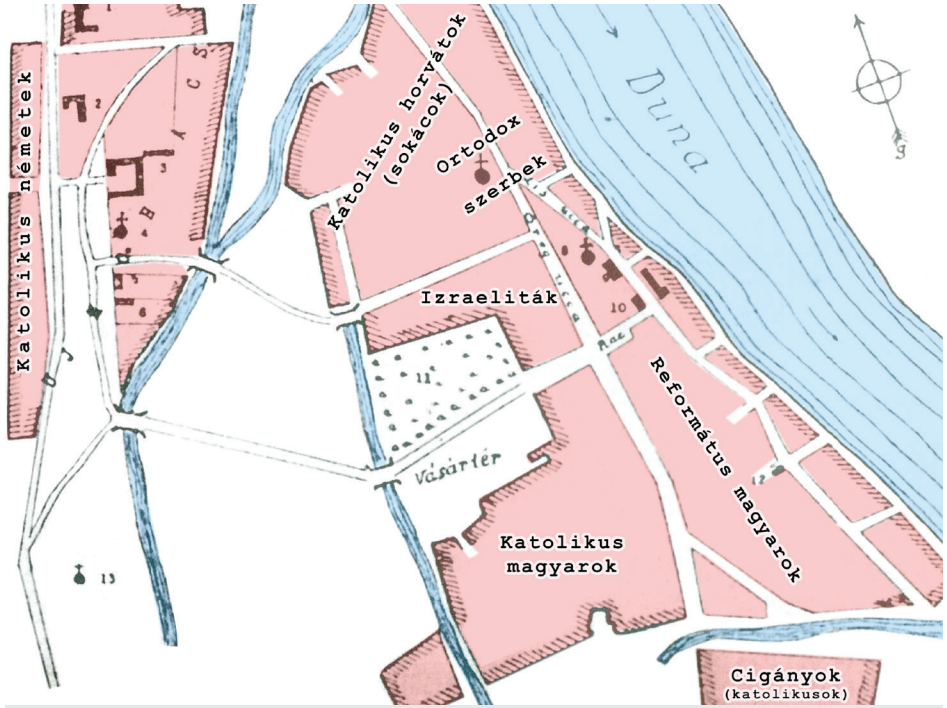
Mohács lakosai – egyedülállóan sokszínű módon – etnikum és vallás szerinti negyedekbe tömörültek. A katolikus magyarok negyede a város délebbi részén, a cigányok városrészétől északra helyezkedett el, míg keleten a kálvinista magyarok negyede határolta őket, akiknek hosszan elnyúló, Dunához tapadó városrészük volt. Az ortodox szerbek és „görögök" (vlachok, arománok) városnegyede északon az ún. Duna-soron terült el, így telkeik egy része állandó veszélyben volt a folyó miatt. A katolikus horvátok, azaz a sokácok a város északi, széles, középső tagját foglalták el, keletről a szerbektől, nyugatról a németektől határoltan. A mohácsi német családok az Eszék-budai országút mentén telepedtek le az Új utcában (Német utca). Az Első Katonai Felmérésen Neu Mohácsnak (Újmohács) nevezett önálló település a 18. század végén egyesült Moháccsal, onnantól annak külvárosát alkotva. A Zsidó-negyed központját a Király utca és az Eötvös utca üzletsora jelentette. Utóbbiban állt a zsinagóga és az Izraelita Elemi Népiskola is. Temetőjük 1848 óta található ugyanazon a helyen a város délnyugati végén, a Református temető mellett, az egykori Eszék-budai országútnál. Az így kialakult struktúra egészen a 20. század első harmadáig, illetve a II. világháborúig megőrizte jellegét.

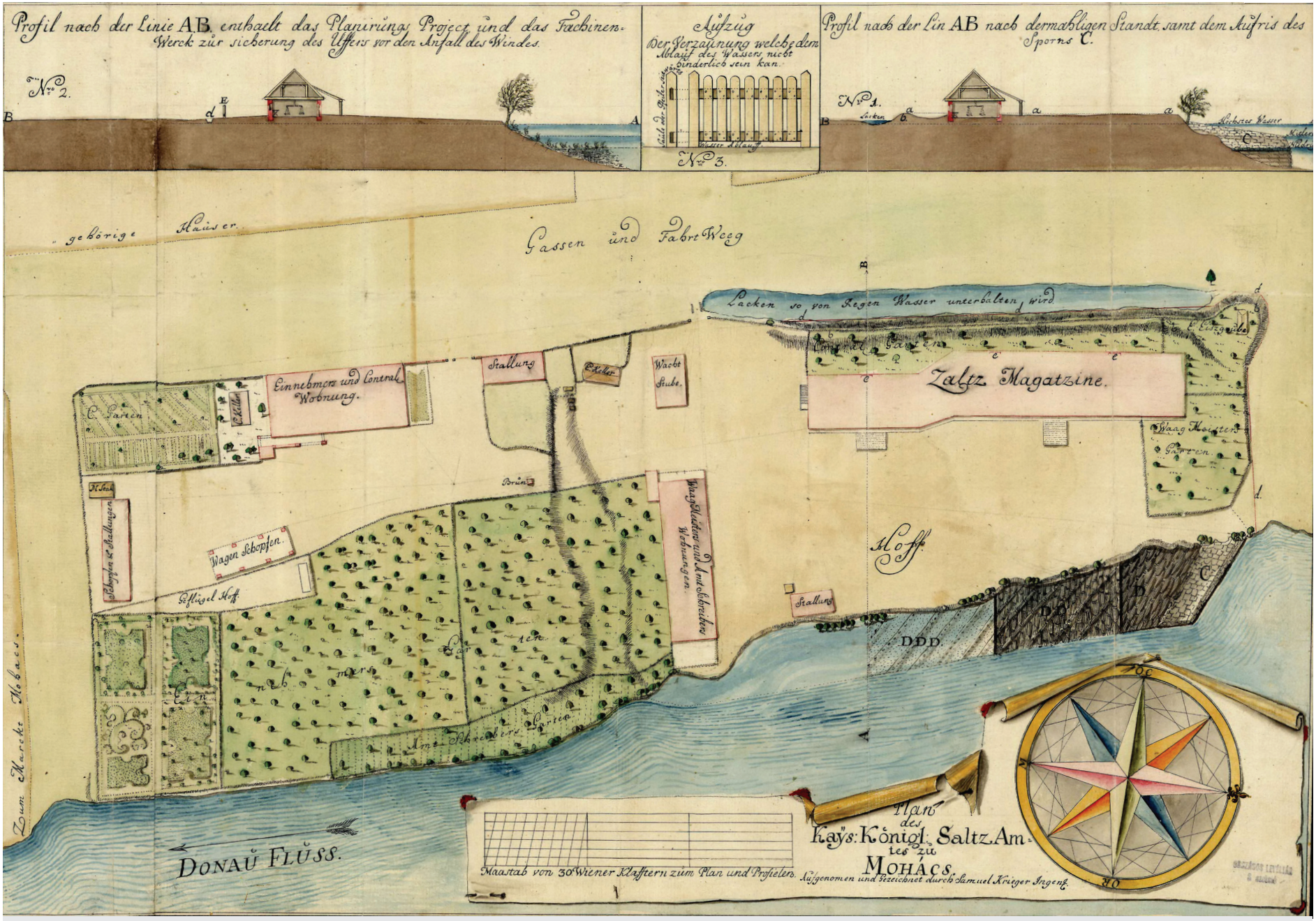
A Büdös-árokkal elhatárolt Külső-Mohács (Neu-Mohács) és Ómohács (Alt-Mohács) az Első Katonai Felmérés vonatkozó térképszelvényén (1783)

Kis-Mohács Luigi Ferdinando Marsigli térképén (1726)

Az egyes etnikumok elhelyezkedése egy 19. századi térképen (Hancz E. – Nagy K., 2016 alapján)

Az egykori mohácsi palánkvár helyén létesült Sóhivatal és környékének helyszínrajzi térképe 1775-ből (napjainkban a kompkikötő és a Selyemgyár közötti terület).

A mohácsi népcsoportok és megtelepedésük

Magyarok, szerbek, sokácok, németek, zsidók és cigányok

Mohács lakossága a középkorban magyar volt, a hódoltság időszakában azonban a magyarok mellett állandósult a balkáni és török népesség a településen. Az 1560-as évektől előbb a palánkvárban, majd a városban is megjelentek az iflákok (elszerbesedett vlachok) és a rácok (ortodox szerbek), mellettük pedig elsősorban a muszlim és katolikus bosnyák népesség szerepe vált meghatározóvá. A később is itt élő szerbek őseinek nagyobb része ugyanakkor csakúgy, mint a sokácok, csak a 17. század végén, 18. század elején telepedett itt meg. A 18–19. században aktív „görög" kereskedők között a szerbek mellett számos vlachot (cincár, aromán) is találunk. A németek többsége Mária Terézia uralkodása alatt (1740–1780) telepedett be. A zsidó lakosság a 19. század derekán kezdett szervezett közösséggé formálódni, a 18. század végétől többször „kiveretett" cigányok pedig végül a város déli végén hozták létre állandó települ.

A Német utca (Dajtsche Gasse) a 20. század elején

Athanasio Gheorgiceo császári megbízott leírása Mohácsról 1626-ban

„A negyedik napon, azaz április másodikán, megszemléltem a Muhach helyet, amely a Dunánál van, palánk veszi körül, és egy szandzsákbég székhelye, aki mintegy száz törökkel őrzi ezt a helyet. A mezővároson kívül van a kálvinista magyarok, a szakadár szerbek és a katolikus bosnyákok mintegy százötven háza, ez utóbbiak plébánosa Don Simon Matcouich, aki misét mondott a mezővároson kívüli igen nagy templomban, amelynek csak az egyik sarkán volt teteje, ott, ahol a misét mondták, bár ezek a szegény katolikusok a tető befedésére az anyagot már beszerezték..."

Fényes Elek: Magyarország geográfiai szótára (1851)

„Mohács, vegyes magyar-német-rácz m.-város, Baranya vmegyében, a Duna jobb partján: 6768 kath., 1765 ref., 610 óhitü, 5 evang. lak. Van itt 3 kath., 1 ref., 1 óhitü szentegyház, ferenczi monostor, kis kath. gymnasium, mellyben a ferenczi szerzetesek tanítanak, püspöki palota, sóház és postahivatal…"

Sokác népviselet Mohácson (1928)

Martinelli Jenő: A három leány szobra (magyar, német, sokác, 1932)

Putri a mohácsi cigánysoron (1963)

Mohács szimbolikus épületei

Csatatéri emlékkápolna

A csata hőseiről való rendszeres megemlékezés jegyében 1816-ban, a mohácsi csata 290. évfordulójára Király József pécsi püspök építtette a római katolikus temetőben a Kálvária mellé. A főpap 1817-ben egy 3000 forintos alapítványt is tett, amelynek kamatai innentől kezdve minden évben arra szolgáltak, hogy kismiséket és egy nagymisét, illetve horvát (sokác), német és magyar nyelvű beszédeket tartsanak a környékbeli és távolabbról érkező híveknek a mohácsi csata és halottai emlékére. A püspök VII. Pius pápánál egyben azt is kijárta, hogy az emléknapon ide zarándoklók és itt imádkozók teljes búcsút nyerjenek. A kápolnát, amelynek tetejéről jó kilátás nyílt a déli irányban elterülő csatatérre, a nagy látogatottság miatt Hild József tervei alapján 1856 és 1860 között átépítették, kibővítették. Az épület ekkor nyerte el mai formáját. Az átépítés után került ide Girk György püspök ajándékaként Dorffmeister István 1787-ben készült két festménye. Az egyik alkotás a mohácsi csatát és II. Lajos tragédiáját, a másik az 1687. évi nagyharsányi csatát idézi meg. A kápolna az 1928-as felújítás során nyerte el „végső” kialakítását. Ekkor került ide a Haranghy Jenő iparművész által tervezett, Kanizsai Dorottyát ábrázoló színes üvegablak, és ugyancsak ekkor készültek Gebauer Ernő belső falfestményei is. Tornyának keresztje ma a török félhold felett áll, ezzel a keresztény győzelmet szimbolizálva. Az épületet a mohácsi csata 500 éves évfordulója alkalmából felújították.

A szimbolikus épületek helye Mohácson

A Csatatéri emlékkápolna első ismert ábrázolása 1845-ből

A Csatatéri emlékkápolna napjainkban

Dorffmeister István 1787-ben készült két festménye

A városháza

Árkay Aladár 1925-ben nyerte el a mohácsi főtérre megálmodott városháza tervpályázatát. 1925–26-ban már készen voltak az építtető által elfogadott tervek, így 1926 májusában meg is kezdődött a városháza építkezése. A magyaros stílusban épült, keleties motívumokkal is bíró, sarok- és toronykupolás épületet 1929 telén avatták fel. A lépcsőházat Kocsis Imre 1984-ben készített üvegablakai díszítik, amelyeken a mohácsi csatára utaló címerábrázolások mellett Szulejmán szultán tugrája és II. Lajos király aláírásának másolata is megtalálható. Szintén itt láthatók Pleidell János, a busójárás hangulatát megidéző akvarelljei. Az emeleten elhelyezkedő díszterem stukkós famennyezete keleties sátorbelsőt idéz. Központi díszeleme, Bán István – világkiállításon díjat nyert – gobelinje a város jól ismert szellemi kulturális örökségének, a busójárásnak az egyik emblematikus jelenetét, a Dunán való átkelést ábrázolja.

A városháza díszterme

A városháza az 1930-as években

A városháza mai képe

A Magyarok Nagyasszonya-templom (fogadalmi emléktemplom)

Mivel a Csatatéri emlékkápolna csak csekély létszám befogadására volt alkalmas, ezért már a 19–20. század fordulóján elhatározták egy, az előbbinél sokkalta nagyobb emléktemplom felépítését. Több félbeszakadt adománygyűjtést követően végül a mohácsi csata 400 éves évfordulójának napján, Mohács főterén helyezték el a leendő templom alapkövét. Ebbe 22 500 fő nevét tartalmazó irattekercset helyeztek, azokét, akik az aznapi szentáldozásukat a mártírhalált halt keresztény hősöknek ajánlották fel. Ezen túl a templom alapjába a Magyar Királyság határon túli és azon belüli 3000 községe, 52 városa és 25 vármegyeháza udvaráról hozott 1 kg földet tettek a nemzeti összetartozás jelképeként. Az építkezés azonban csak 1929-ben kezdődött meg, a felszentelésre pedig 1940. augusztus 29-én került sor. A templom eredeti terveit Árkay Aladár készítette el, amit többször is egyszerűsítettek, végül a kivitelezés alapja Árkay Bertalan átdolgozott, bizánci stílusú elképzelése lett.

A fogadalmi templom eredeti tervei csak részben valósultak meg. Befejezetlen maradt a torony is, illetve az árkádsor sem készült el minden elemében. Az épület és közvetlen környezete, jelképrendszerével és szimbolikájával szorosan kötődik az 1526. évi mohácsi csatához. A padlón a vörös mozaikok az ütközetben kiontott vérre, a padok között középen elnyúló, fekete kereszt alakban kirakott lapok a másfél évszázados török megszállásra utalnak, míg a kis fehér keresztek a felszabadulásban való töretlen hitet jelképezik. A szenteket ábrázoló üvegablakok Árkayné Sztehló Lili tervei alapján készültek, a kupola ablakai Michael Gaussling üvegművész alkotásai. A templombelső mozaikképeit Kolbe Mihály festőművész készítette. A szentségtartó felett látható Boldogasszony szobrot a legenda szerint a csata másnapján az égő, korabeli Szűz Mária templomból menekítették ki.lis örökségének, a busójárásnak az egyik emblematikus jelenetét, a Dunán való átkelést ábrázolja.

A mohácsi fogadalmi emléktemplom archív felvételen (1955)

A mohácsi fogadalmi emléktemplom látványterve

A mohácsi fogadalmi emléktemplom belső képe napjainkban

A mohácsi fogadalmi emléktemplom oltárképe

A mohácsi fogadalmi emléktemplom külső képe napjainkban

Szent Mihály-templom látványa a Dunáról 1955-ben

Szent Mihály-templom

Elődje, a régi belvárosi plébániatemplom 1743-ban égett le. Klimó György püspök, illetve az egész mohácsi közösség támogatásával 1766 és 1770 között zajlott az építése a „püspöki templom mintájára, ámde korántsem olyan finom részletekkel". A Szent Mihály téren álló barokk szakrális épületet már a 19. században is három alkalommal restaurálták. Tornya egyes források szerint 1782-re készült el, napórája pedig 1783 óta működik. A bejáratot 1826 óta homokkőből faragott kapuportál keretezi. A felette található, lováról lezuhanó II. Lajost ábrázoló kőrelief készítési

A Szent Mihály-templom II. Lajos király tragédiáját ábrázoló kőreliefje 1826-ból

A Szent Mihály-templom

idejére vonatkozóan különböző időpontokat közöl a szakirodalom (1790-es évek vége; 1826; 1926). 1909-ben a homlokzati szoborfülkékben helyezték el Szent István és Szent László királyok szobrait. 1936-ban a templombelsőt, az oltárokat és a szószékeket újrafestették, illetve aranyozták. Noha, ahogy említettük, nem tartozik a barokk építészet legjelentősebb hazai alkotásai közé, a templom a mohácsi közösség számára mindmáig kiemelt jelentőségű. Ezt bizonyítja az is, hogy az épület felújítása a mohácsi csata 500. évfordulójára tervezett beruházások között kapott helyet.

A görögkeleti szerb templom (Szentháromság)

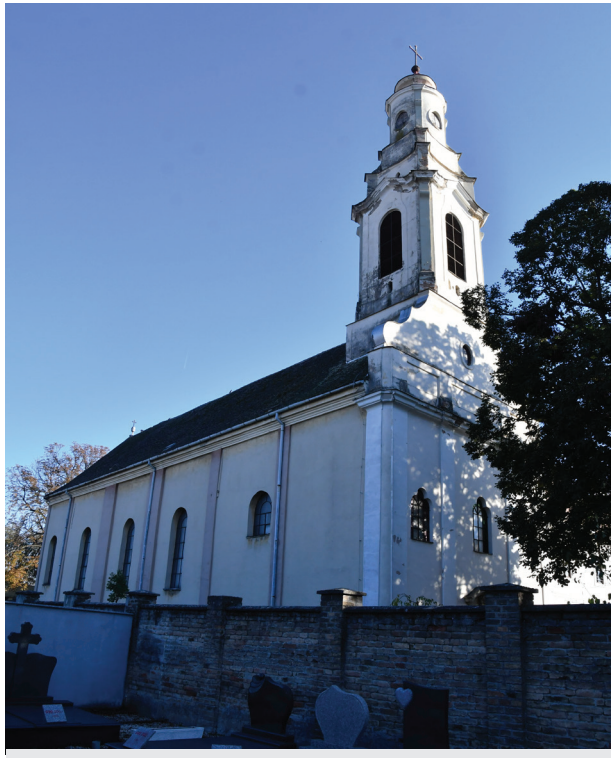
A Mohácsra beköltöző szerbek 1732-ben építették fel templomukat. 48 méter magas tornya 4 harangot rejt. Az egyhajós épület fából készült berendezése a tradicionális ortodox templomrendet őrzi. Újabban látható falfestményei – a rendszeresen hivatkozott 18. századi adatokkal ellentétben – csak a 20. század legelején készültek ifj. Buday Béla pécsi festő cégének kivitelezésében. Hozzá köthető az ikonosztáz aranyozása is. Az ikonosztázt ugyanebben az időben Csóka Mór mohácsi magyar festő készítette Uroš Prédić szerb festő stílusát követve. A templom 2024-re, restaurálást követően újult meg.

A Szentháromság szerb ortodox templom

A püspöki palota (ma Kisfaludy Károly Gimnázium)

A Szent István Király-templom (ferences templom)

A Püspök– vagy Szent Kereszt-templom belső képe

A püspöki palota (Mohácsi Kisfaludy Károly Gimnázium) és környezete

Egyes feltételezések szerint már a török hódoltság előtt is állt itt főpapi lakhely, ahol a csata előestéjén II. Lajos is megszállt kíséretével. Berényi Zsigmond építtette az 1740-es évek elején a ma ismert kétszárnyas palotát, amely a pécsi püspökök időszakos pihenőhelyéül szolgált. Végleges formáját Esterházy László Pál egyházmegyei főpásztorsága idején, az 1780-as évek közepén nyerte el. A magyarországi barokk építészet kiemelkedő emléke. A palota környezetében áll az 1743-ban átadott Püspök– vagy Szent Kereszt-templom (a plébániával), amely rövidebb időre „átvette" a leégett belvárosi plébániatemplom szerepét. Szintén a közelben helyezkedik el az 1770-es évek elejére elkészült ferences templom (Szent István király-templom) és zárda. A püspöki palota épületét 1883-ban a város megvette, és ott többek között kaszárnya, lakások, rendőrség és az adóhivatal irodái kaptak helyet. 1935–1936-tól a mohácsi középiskolának ad otthont, amely 1947-től Kisfaludy Károly nevét viseli.

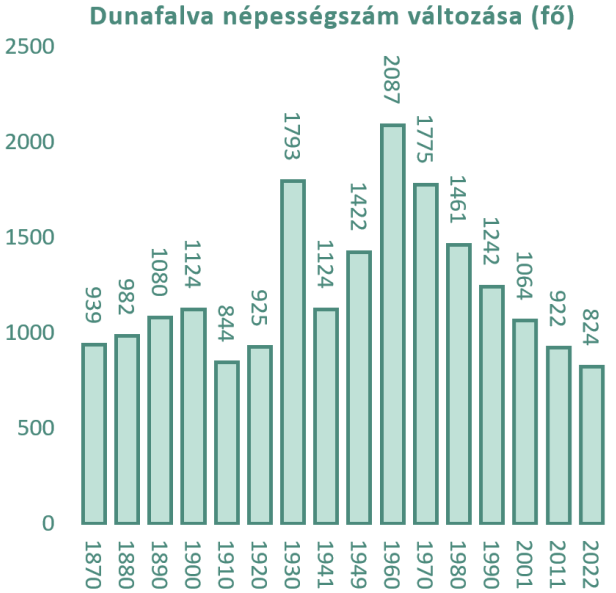
Dunafalva

németül: Donaudorf
koordinátái: É 46,0824°; K 18,7707°

Dunafalva közvetlenül a Mohácsi-szigetet nyugat felől határoló Mohácsi-Duna mentén, annak bal partján, Dunaszekcsővel átellenben helyezkedik el. Teljes egészében a szigeten terül el, közigazgatási területe 5790 hektár. Mohácstól északkeleti irányban mintegy 15 km-re található, de közvetlenül nem, csak kompátkeléssel közelíthető meg a Mohácsi-szigeten keresztül Újmohács irányából vagy Dunaszekcső felől az 56-os főúton. Bajától 22 km-re délnyugatra fekszik, innen a részben a Duna menti töltésen futó közúton érhető el. Lakónépessége 824 fő. 88,6%-uk magyarnak, 12,1%-uk németnek, 1,9%-uk pedig cigánynak vallotta magát a 2022. évi népszámláláskor. A lakosok 47,6%-a római katolikus, 1,3%-a református, 1,2%-a egyéb katolikus, 1,2%-a egyéb keresztény felekezethez tartozó, 1,1%-a pedig evangélikus.

Dunafalva története meglehetősen sajátos. Egyszerre tekinthető a legrégibb települési múlttal rendelkező községek egyikének, ugyanakkor az egyik legfiatalabb falunak is Magyarországon. A dunaszekcsői Várheggyel szemben lévő területén ma is azonosíthatók a pannóniai limes részét képező késő római Contra Florentiam római kikötőerőd maradványai, amelyek részben a Duna medrében, részben a part menti sávban húzódnak. A hódoltság alatt pusztává vált részein a 18. század elejétől a dunaszekcsői középparaszti birtokosok szállásokat hoztak létre, ahová a folyó túlpartjáról naponta jártak át gazdálkodni. Az ideiglenes szállások fokozatosan katolikus magyarok által lakott állandó településsé változtak, amely csak 1954-ben alakult Dunaszekcsőről leválasztva önálló községgé. Ilyen értelemben tehát a falu alig több mint 70 éves múltra tekinthet vissza. Ezt a közigazgatási változást a Duna túlpartjáról való kifejezetten körülményes, csak komppal lehetséges megközelítése is indokolttá tette. 1996-ig Baranya megyéhez tartozott, csak ezt követően csatolták Bács-Kiskun megyéhez. A Duna 1956-os jeges árvize Dunafalvát is szinte teljesen elpusztította, gyakorlatilag teljesen újjá kellett építeni, ami a településképen világosan megmutatkozik.

Dunafalva oktatási-közművelődési rendszere a Szeremle-Dunafalva Általános Művelődési Központ keretében általános iskolai és óvodai tagintézményt, művelődési házat, továbbá közös iskolai-községi könyvtárat működtet. A falu életének közösségi színtere a 2008-ban külső-belső felújításon átesett műemlék jellegű Népház.

A dunafalvai Népház

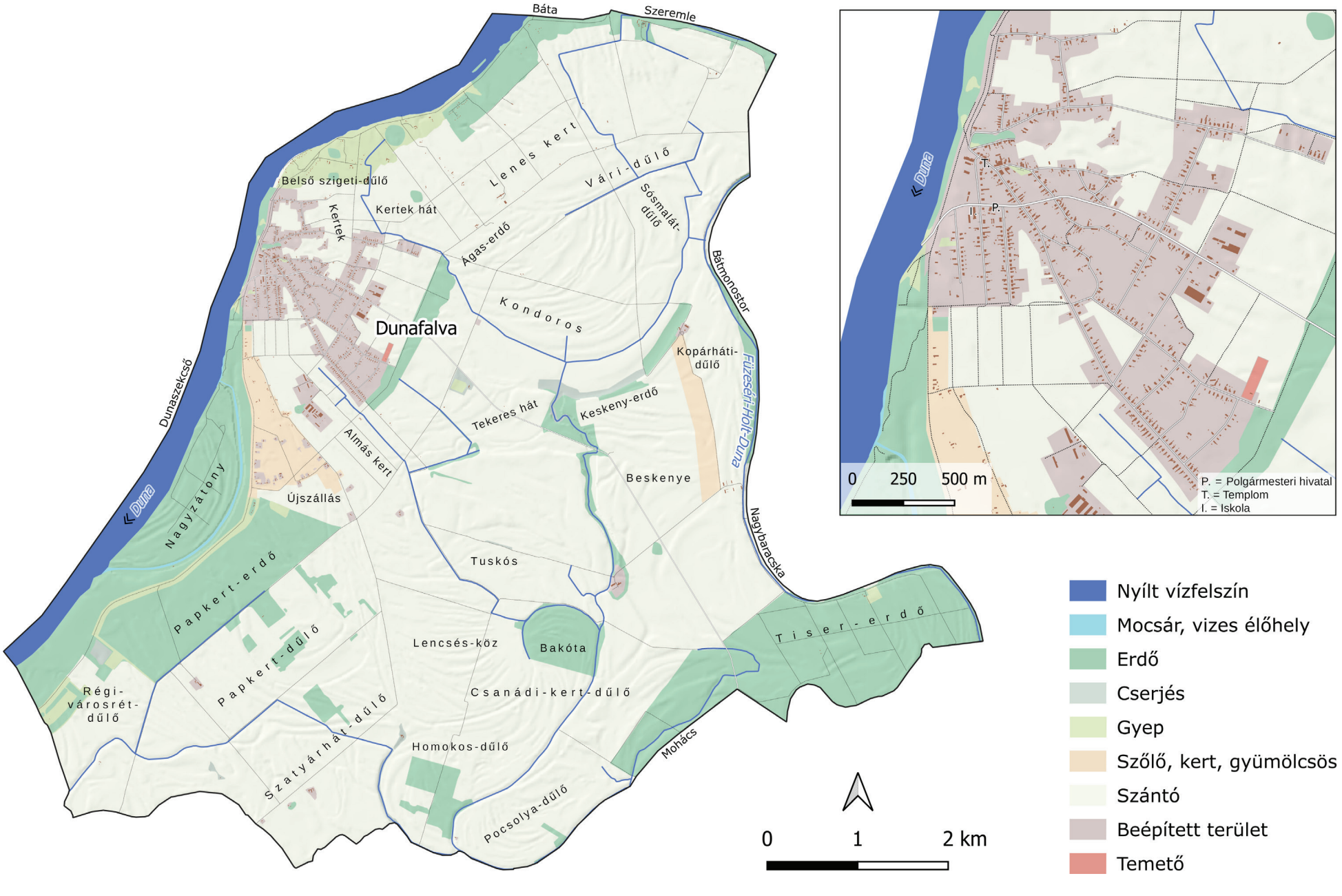
Contra Florentiam római erőd maradványai

A dunafalvai Szent István király-templom

A túlparton fekvő Dunaszekcső házai a dunafalvai kompkikötőből nézve

Dunafalva közigazgatási területének áttekintő térképe

Szerkesztés alatt...

Nagynyárád

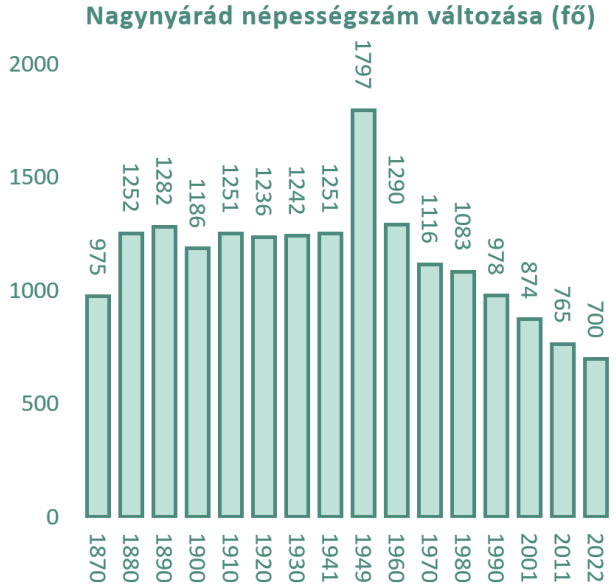
németül: Großnárád
koordinátái: É 45,9432°; K 18,5746°

Moháccsal délnyugat felől szomszédos, attól közúton 15 km-re, a Mohácsi-sík nyugati peremén elhelyezkedő község. Közigazgatási területe 2434 hektár. Közúton Bóly irányából, illetve Villány és Mohács felől közelíthető meg. Közvetlenül kapcsolódik a hazai vasúti hálózathoz, saját megállóhellyel rendelkezik a Mohács-Villány vasútvonalon. A 2022. évi népszámlálás adatai szerint lakónépessége 700 fő. Lakosainak 89,9%-a magyar, 35,6%-a német, 1,5%-a horvát nemzetiségű (a kettős identitások miatt átfedések vannak). 53,9%-uk római katolikusnak, 3,4%-uk reformátusnak, 1,7%-uk egyéb katolikusnak, 1,1%-uk evangélikusnak vallotta magát.

Nagynyárád az államalapítást követően előbb uralkodói birtok, majd I. Szent László király 1093-ban a bátai bencés apátságnak adományozta. Később a királyi házra visszaszállt falut II. András 1235-ben a pécsi püspökség birtokába adta. Az 1330-as években a pápai tizedjegyzékben már önálló plébániaként tartották nyilván, ami a település jelentőségére utal. A hódoltság idején lakott maradt, a visszafoglaló háborúk viszontagságai közepette azonban a lakosságnak többször is védettebb helyre kellett menekülnie. A 17. század végén, 18. század elején szerbek költöztek rövidebb időre a területre, a község etnikai arculatát azonban a 18. század első harmadától kezdődően a Hessenből, Fulda környékéről bevándorló német telepesek alakították ki. Az 1930-as népszámlálás idején Nagynyárád még majdnem színtiszta német falu volt néhány százaléknyi magyar lakossággal, sőt a német anyanyelvűek aránya még az 1970-es években is meghaladta a 80%-ot. A német nemzetiségi hagyományok ennek megfelelően a mai napig nagyon erősen vannak jelen a faluban.

Látnivalói között említendő a Hadtörténeti Kiállítás és a Kékfestő Műhely, továbbá a római katolikus plébániatemplom, amelynek megépítésére Klimó György püspök közbenjárása nyomán Mária Terézia adott megbízást. Hazánk egyik értékes barokk építészeti alkotása 1766-ra készült el.

Nagynyárádon nincs általános iskola. A falu óvodát és könyvtárat tart fenn, kulturális életének meghatározó intézményei a Nagynyárádi Művészeti Egyesület és a Nagynyárád-Grossnaarad Magyar-Német Baráti Kör.

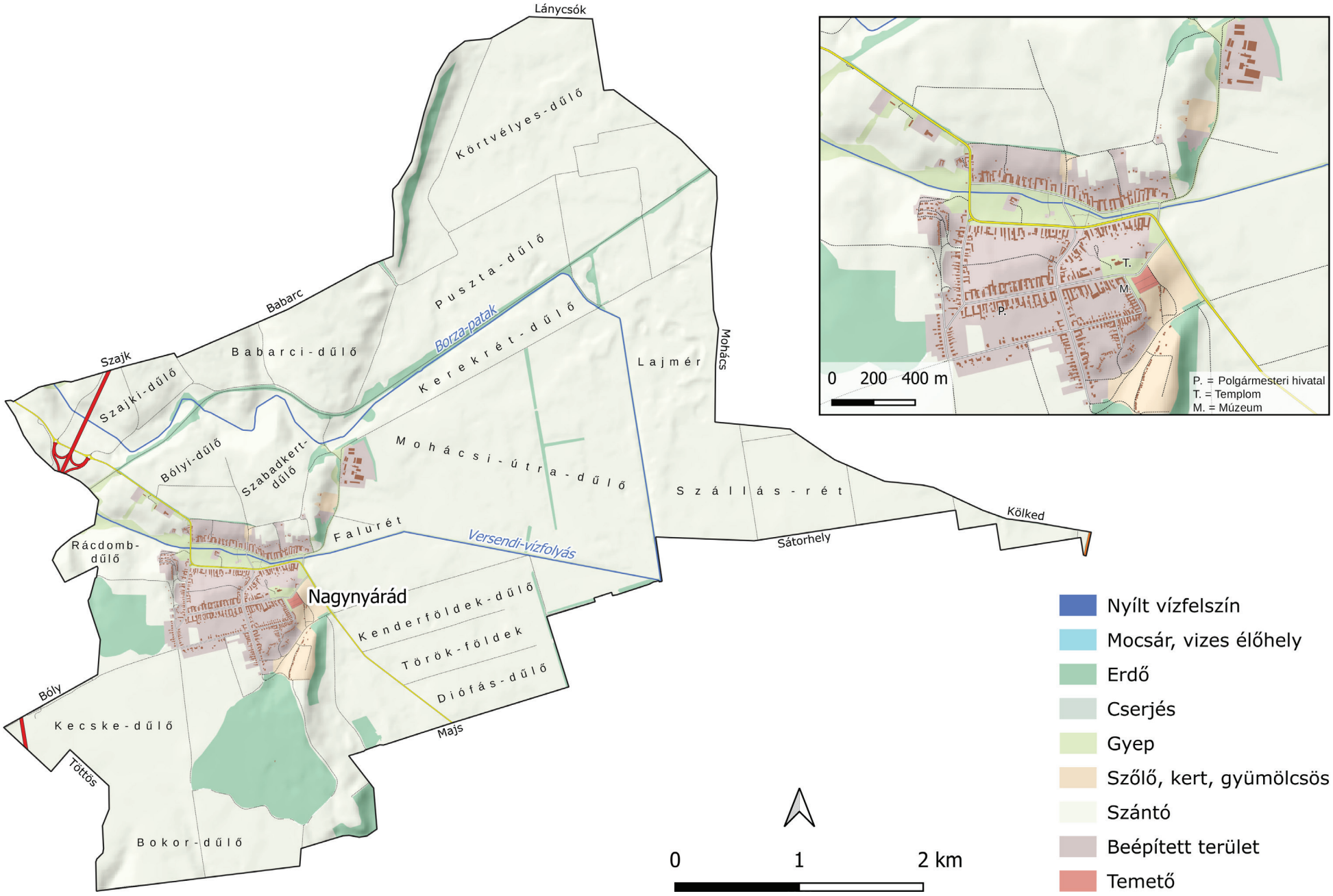
A nagynyárádi kálvária

Az 1896-ban épült nagynyárádi Szent Vendel Kápolna

A nagynyárádi Szűz Mária Szent Neve katolikus templom

Nagynyárád közigazgatási területének áttekintő térképe

Szerkesztés alatt...

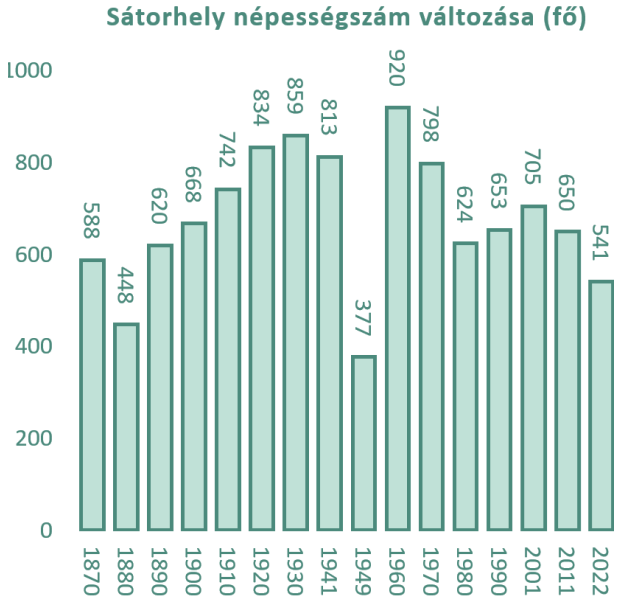
Sátorhely

koordinátái: É 45,9410°, K 18,6323°

Mohácstól 10 km-re délnyugatra elhelyezkedő, a Mohácsi-sík közepén (magyarországi területének déli részén), a Duna második teraszán fekvő község, amely délről a magyar-horvát államhatárral szomszédos. Közigazgatási területe 1760 hektár. Közúton Mohács és Villány felől közelíthető meg. A 2022. évi népszámlálás adatai szerint lakónépessége 541 fő. Lakosainak 92,7%-a magyar, 3,7%-a német, 1,7%-a cigány. 45,9%-uk római katolikusnak, 3,4%-uk reformátusnak, 1,7%-uk egyéb katolikusnak vallotta magát.

Sátorhely a Mohácsi-sík közigazgatási értelemben legfiatalabb falva, 1984-ben nyilvánították önálló községgé, azt megelőzően Nagynyárád településrésze volt. Ezzel együtt mint lakott hely, régebbi múltra tekinthet vissza. A 18. század második felében, a középkori Földvár településtől északra, de szintén az egykori Földvár birtok területén formálódott ki az az állattenyésztő központ, majorság, amely a Sátoristye (és Földvár) nevet viselte. A későbbi Sátorhely falu magja előbb kamarai birtokként funkcionált, majd az 1780-as évektől a II. világháború végéig Habsburg-kézben volt. Vegyes etnikumú és vallású lakosságának közösségi élete elmaradt a szomszédos településekétől. Temploma egészen 1926-ig nem volt, csak egy kis kápolna épült a „várban" 1864-ben, amelyet az előbbi időpontban bővítettek ki. Önálló plébániává 1948-ban vált. A magyar többségű majorság községgé alakulásának feltételeit a második világháborút követő földosztás, betelepülés, a szövetkezetesítés, illetve az ehhez kapcsolódó agrárfejlesztések teremtették meg.

Sátorhelyen nincs általános iskola. A faluban a Mohácsi Térségi Óvodaközpont, Bölcsőde és Családi Bölcsőde Hálózat Sátorhelyi Tagóvodája működik. A településen a Csorba Győző Megyei Könyvtár Szolgáltató Helye biztosítja a könyvtári ellátást. Több mint 20 éves múltra tekint vissza a Sátorhelyi Néptánc Egyesület. Sátorhely határában létesült a mohácsi csata hőseinek emléket állító Mohácsi Nemzeti Emlékhely.

Sátorhely közigazgatási területének áttekintő térképe

Draž

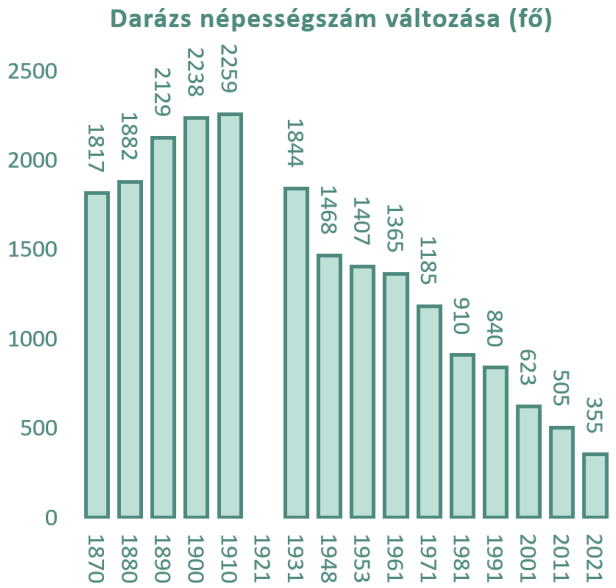
magyarul: Darázs
koordinátái: É 45,8405°; K 18,7889°

Darázs a Baranya-háromszög területén, Horvátországban elhelyezkedő, néhány közeli, nagyrészt a Mohácsi-síkon található falut magában foglaló közigazgatási egység (općina) központja. A Baranya-háromszög elnevezés arra utal, hogy a térség az egykori Baranya vármegye délkeleti, háromszög alakú, a Dráva, a Duna és a magyar-horvát államhatár által határolt nyúlványa. A szomszédos Hercegmárokhoz (Gajić) hasonlóan a vele kelet felől határos Kiskőszegnél a Dunába torkolló Karasica-patak mentén fekszik. Mohácstól délkeleti irányban 28-km-re található, a Mohács–Eszék (Osijek) közútról közelíthető meg. Közigazgatási területe 5900 hektár. A 2021-es népszámlálás adatai szerint a népességszáma 355 fő. Lakosainak 79,4%-a horvát, 16,1%-a magyar. 87,6%-uk katolikus, 5,9%-uk pedig egyéb keresztény felekezethez tartozik.

A település első írásos említése 1263-ból való. A 15. század második felében Daras, Daraas alakban bukkan elő a falu neve, amely ekkor számos környékbeli településhez hasonlóan a dunaszekcsői Herczeg család birtokában volt. Története, illetve etnikai viszonyainak alakulása azonos a vele szinte összeépült Hercegmárokéval. A mohácsi csatába felvonuló török sereg érkeztével rövid időre elnéptelenedett, majd magyarokkal népesült újra. Az 1687-ben a török uralom alól felszabadult faluba sokácok költöztek be nagyobb számban. A bellyei uradalomhoz tartozó községként előbb Savoyai Jenő herceg, majd az 1780-as években Mária Terézia lánya, Mária Krisztina főhercegnő és férje, Albert szász–tescheni herceg tulajdonába került. A birtok ezt követően a Habsburg–Tescheni ág kezén maradt az első világháború végéig.

A mára aprófaluvá zsugorodott településnek az 1910-es népszámlálás idején még 2259 lakosa volt, ahol a magyar népesség bár már kisebbségbe került, arányaiban mégis sokkal inkább meghatározó maradt, mint Hercegmárokban: 64%-nyi sokác népesség mellett a magyarok aránya még 35% volt. Az első világháborút követően a délszláv állam része lett, majd 1941–1944 között ismét magyar fennhatóság alatt állt. Az 1990-es évek első felében zajlott horvátországi háború elején szerb megszállás alá került, és csak évekkel a harcok megszűntével, 1998-ban állt helyre a teljes horvát szuverenitás.

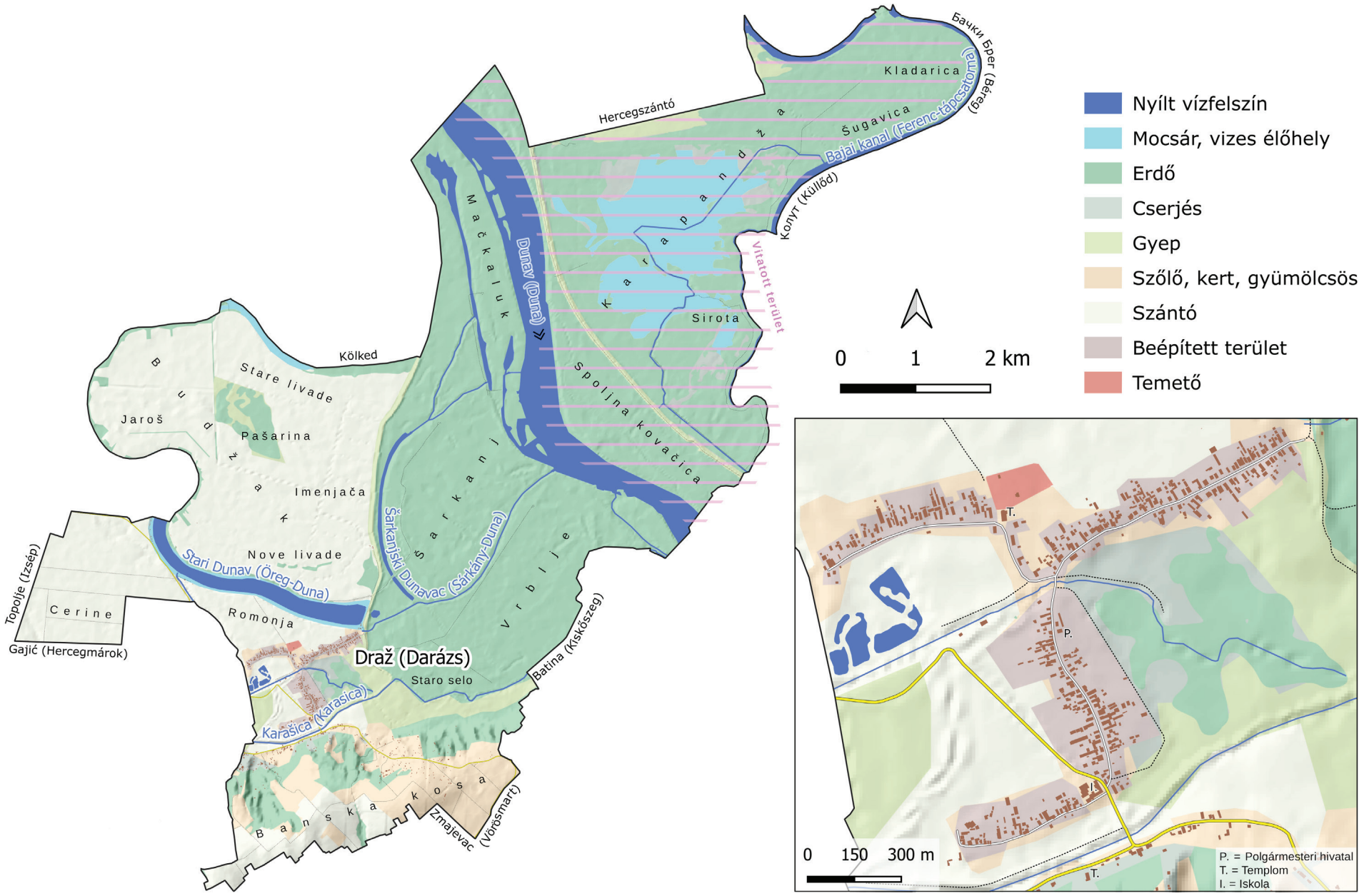
A barokk és klasszicista stílusjegyeket mutató, Szent Borbála tiszteletére szentelt plébániatemploma 1839-ben épült. A darázsi és környékbeli magyarok számára fontos az első világháború előtt épült Jézus Szíve-templom is, ahol minden évben összegyűlnek a pünkösdöt követő Jézus Szíve-napi szentmisére a Darázs–Hercegmárok Magyar Hagyományőrző Egyesület és a Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége szervezésében.

Noha ma már itt is 20% alá csökkent a magyarok aránya, Darázs még mindig a Mohácsi-sík horvátországi falvaiban élő magyarság centrumtelepülése. A falu a 2013-ban alakult, a magyar népi kultúra ápolása céljából létrehozott, Darázs–Hercegmárok Magyar Hagyományőrző Egyesület központja. Saját nyolcosztályos általános iskolát tart fenn, amely a környékbeli gyerekek alapfokú oktatását is szolgálja.

A Jézus Szíve-templom

Draž (Darázs) közigazgatási területének áttekintő térképe

Branjina

magyarul: Baranyakisfalud
koordinátái: É 45,8229°; K 18,6928°

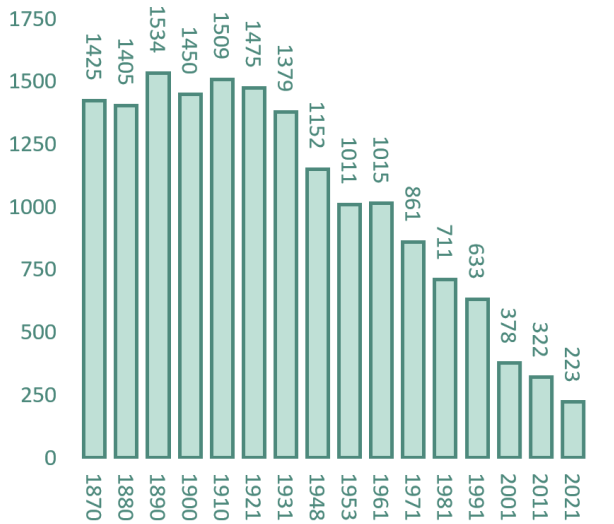
Baranyakisfalud a Mohácsi-sík délnyugati szegletében, az azt dél felől határoló, a Dunába torkolló Karasica-patak bal partján, illetve a Báni-hegység északi előterében fekszik a horvátországi Baranya-háromszög területén. Mohácstól 25 km-re délre helyezkedik el, a Mohács-Eszék főútvonalról rövid letérővel közelíthető meg. Közigazgatási területe 1580 hektár. A legutóbbi, 2021-es népszámlálás idején lakosainak száma 223 fő volt, ezzel a Mohácsi-sík horvátországi részének legalacsonyabb lélekszámú falva. Népességének 75,3%-a horvátnak, 15,7%-a szerbnek, 5,4%-a magyarnak vallotta magát. A vallási megoszlást tekintve 78,9%-uk katolikus, 15,7%-uk pedig ortodox keresztény volt, utóbbiak a szerbekkel azonosíthatók.

A falu első okiratos említése Kisfolud formában 1227-ből származik. A pécsi káptalan 1314-ből való oklevelében, amely a Krassó melletti fekvésén túl a Szűz Máriának szentelt kápolnáját is említi, Kyusfolud alakban fordul elő. A 15–16. század során a nagyhatalmú Maróti, Geréb és Perényi családok birtokolták. Hercegmárokhoz és Darázshoz hasonlóan az 1526-os oszmán hadjárat idején elnéptelenedett, de hamarosan újratelepült. A hódoltság időszaka alatt a baranyavári nahije része. Az 1591-es török adójegyzékben Kisfalva néven szerepel magyar lakosokkal. Az 1687-ben felszabadult falu birtokviszonyai a Mohácsi-sík többi falujáéval azonos módon alakultak: a bellyei uradalom részeként előbb Savoyai-birtok, majd 1780-tól Habsburg főnemesek kezén volt.

Az 1690-es évek folyamán előbb szerbek, majd a 18. század második felében németek (dunai svábok) költöztek be. Vályi András 1799-ben kiadott országleírásában a következő módon írta le az itteni vallási-, földrajzi- és birtokviszonyokat: „*Kisfalud. Elegyes falu Baranya Várm. a' Belyei Uradalomhoz tartozik, lakosai katolikusok és ó hitűek, fekszik Bánhoz nem messze, és annak filiája, három nyomásbeli határja szép tiszta búzát, szőleji jó asztali bort teremnek.*" A németek egészen a második világháború végéig meghatározó súlyt képviseltek a faluban. Az 1921-es népszámlálás idején a község lakosainak közel 72,4%-át alkották, és még 1944-ben is 49%-ot tettek ki. A második világháború végén a „svábok" legnagyobb része elmenekült a partizánok elől, így a háborút követően ismét szerbek, illetve Zagorje és Muraköz területéről horvátok települtek be. Az előbbiek többsége a délszláv háború után kitelepült.

A falu az első világháború után az új délszláv államhoz került, majd 1941–1944 között ismét magyar fennhatóság alatt állt. A háború után a szocialista Jugoszlávia részévé vált. Az 1990-es évek első felében zajlott délszláv háború idején szerbek szállták meg, és csak jóval a harcok lezárulta után, 1998-ban lett a függetlenné vált Horvátország integráns része.

Baranyakisfalud népességszám változása (fő)

A Sarlós Boldogasszony tiszteletére szentelt római katolikus plébániatemploma 1858-ban épült. Ennél is régebbi az 1808-ban Szent Miklósnak szentelt ortodox templom. A Studenac nevű ortodox kegyhelyet a falu határában találjuk, ahol a gyógyító erejűnek tartott forrásra egy kis kápolnát építettek.

A községben a baranyabáni általános iskola alsó tagozatos tagintézménye működik. A horvát, azon belül is kifejezetten a „kajkav" kulturális hagyományok őrzésében a Bijeli ljiljani (Fehér Liliomok) nevű művészeti egyesület tagjainak kiemelt szerepe van.

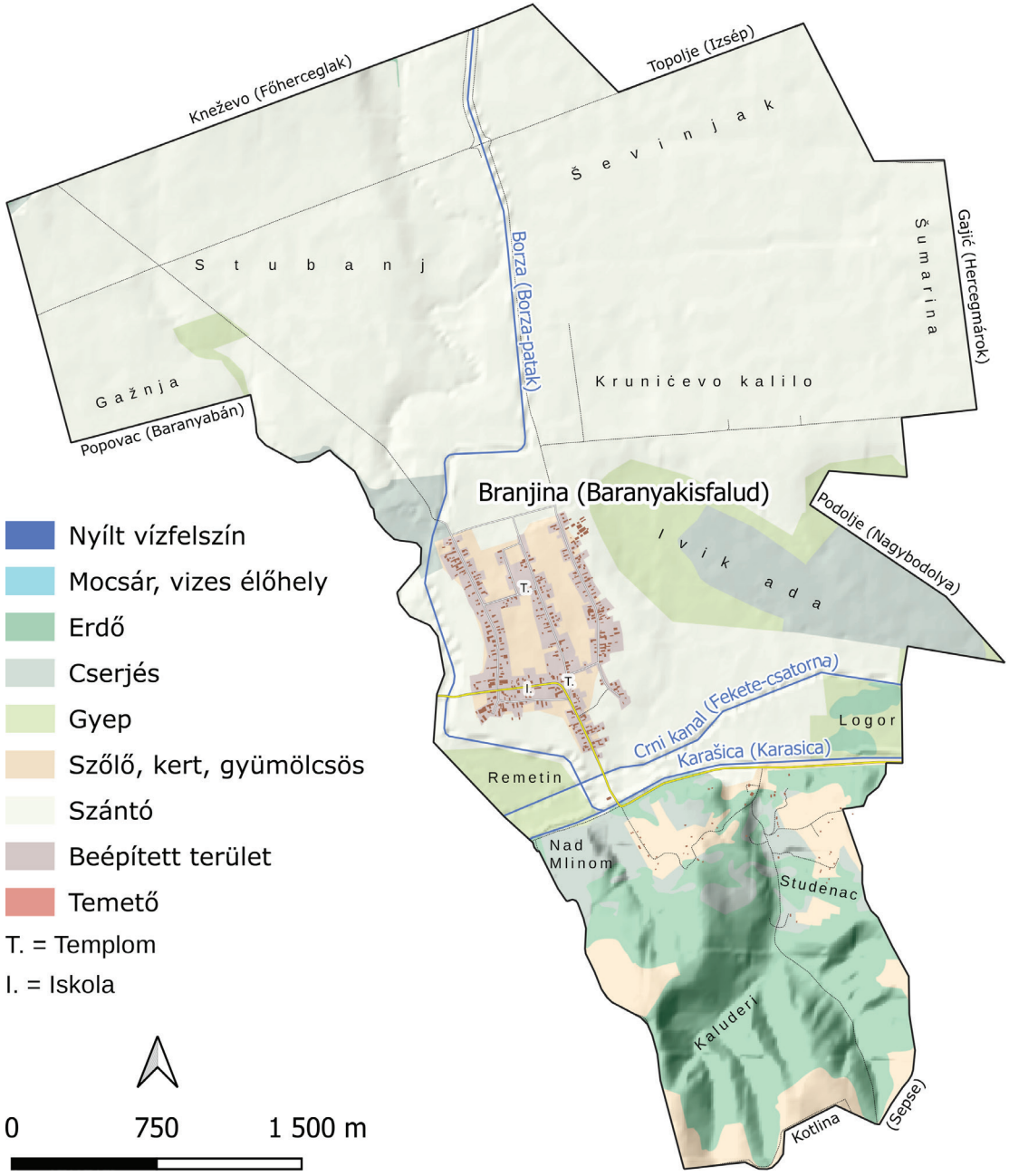
Szent Miklós templom

A Sarlós Boldogasszony-templom

A Studenac-kápolna

Branjina (Baranyakisfalud) közigazgatási területének áttekintő térképe

www.mohacsatlasz.eu

A fejezet még szerkesztés alatt áll.
2026. augusztus 25-i állapot.